

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Dispvt. XX. De Comprehensione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

Non omne
objectum
producit
speciem sui.

Actus hic sit objectum sui, sicque erit natura prior se. Resp. non omne objectum necessarium producere speciem sui, sed infundi subinde species sine concursu objecti: quo in casu objectum nec mediate nec immediate esset causa actus, & consequenter nec sui. Deinde, actus representantes negationes & Chimæras non causantur ab objectis, nec media-

te, cum negationes & Chimæra non possint producere speciem sui; ergo omnis actus non causatur mediate vel immediate ab objecto. Nec etiam dicitur actus semper relationem ad objectum, sicut nec principium producens ad effectum, quando scilicet idem vel producit vel cognoscit se; relatio enim semper est ad aliud.

Actus non
dicitur semper
relationem
ad ob-
jectum.

DISPUTATIO XX.

De Comprehensione.

SECTIO I.

Generalia quadam circa Comprehensionem.

I.
Non quævis
clara visio
est compre-
hensio.

Quo sensu
Beati di-
cantur
comprehen-
siones.

II.
Compre-
hensio tri-
plex.

Vulgaris

Stricta.

Strictissima.

III.
Compre-
hensio alia
actualis,
alia habi-
tualis.

Quid re-
quiratur
ad compre-
hensionem
causa libe-
re.

IV.
Virtutum ad
comprehen-
sionem re-
quiratur.

Cognitio comprehensiva ut sit propriè talis debet in primis esse clara & quidditativa, unde actus fidei & opinionis hoc nomine à ratione veræ comprehensionis excluduntur. Nec etiam quævis clara & intuitiva cognitio objecti est propriè comprehensiva, sic enim visio beatifica vocatur subinde comprehensio, unde de se ait S. Paulus ad Philip. 3. sequor autem si quo modo comprehendam, & Beati vocantur comprehensores, licet hoc alio modo explicari possit, nempe ut comprehendere illic idem sonet, ac finem ultimum intentum consequi, vel ad metam pertingere, ut optime notavit S. Tho. 1. p. q. 12. ar. 7. ad primum. Visio tamen beatifica non est comprehensio propriè dicta, ut constabit ex dicendis sect. sequente.

Comprehensio triplex est vulgaris, stricta, & strictissima; vulgaris comprehensio est, quæ res aliqua cognoscitur, & termini & effectus, quos respicit naturaliter, cognoscuntur generatim, id est ita ut cognoscat quis rem illam esse talium effectuum productivam: non tamen est necessarium ut effectus hi & termini perfectè cognoscantur. Comprehensio stricta est, quæ res cognoscitur ac termini omnes & effectus ejus ligillatim, & in particulari, ita ut nihil eorum, quæ ad rem illam spectant, lateat cognoscentem. Tertia demum & strictissima est, quæ res cognoscitur quantum cognoscibilis, non extensive tantum, ut in comprehensione stricta, sed intensive, seu ita ut modus cognitionis sit modus objecti. De quâ sect. sequente.

Comprehensio alia est actualis, alia habitualis, seu virtualis. Actualis est actus aliquis quo cognoscuntur illa omnia, quæ spectant ad comprehensionem rei. Habitualis comprehensio est vis quadam in actu primo, quæ possit quis licet non simul, saltem divisivè cognoscere omnes effectus, connotata, & terminos alicujus causæ: quando ergo habet quis virtutem in actu primo hæc omnia cognoscendi, dicitur habere comprehensionem virtutalem. Ad unam tamen vel alteram comprehensionem, habituales scilicet vel actuales non requiritur ut cognoscantur effectus liberi existentes, cum ut cognoscatur causa libera perfectè non requiratur magis cognosci effectum illius ut existentem, quam ejus carentiam, sed sufficit cognosci habere causam illam virtutem tales vel tales actus in particulari exercendi, & omittendi.

Quæres utrum ad comprehensionem requiratur ut cognoscatur effectus & termini supernaturales, quos causa ut elevata respicit? Dico ad comprehensionem vulgarem non requiri, cum omnes com-

muniter supponant posse Angelum naturaliter comprehendere aquam, vel lapidem, & tamen naturaliter cognoscere non potest utrum sint productiva gratiæ necne, cum naturaliter scire nequeat gratiam, & effectus supernaturales. Utrum autem ad comprehensionem perfectam requiratur etiam, ut illi termini cognoscantur non ita constat. Mihi probabilius videtur requiri, nam per se loquendo arguit majorem perfectionem posse elevari ad humilissimi effectus, quam non posse: quo enim perfectiores sunt effectus, etiam supernaturales, eo major censetur virtus causa.

Difficultas præcipua in hac quaestione est, utrum qui rem quampiam, & omnia quæ in eâ formaliter & eminenter continentur sciret, eam comprehenderet: quam propterea fusius hic discutimus. Quia verò res in particulari aliquo exemplo clarius constabit, quàm si solum dicitur in genere, quaestio- nem circa Dei peculiariter cognitionem proponemus.

V.
Præcipua
difficultas
circa com-
prehensionem.

SECTIO II.

Anqui Deum, & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt, cognosceret, Deum comprehenderet.

Deum ab intellectu creato nec de potentia absolutâ comprehendi posse, tanquam indubitatum suppono ex primâ parte, ubi communis Theologorum sententia id hinc certum esse asserit: & licet P. Valqu. 1. p. d. 52. contendat non esse hoc de fide, ob summam tamen Doctorum hæc in re consensionem, variaque Scripturæ testimonia, quæ Deum sequenter dicunt esse incomprehensibilem, temerarium saltem esset asserere Deum ab ullâ creaturâ posse comprehendi.

Prima ergo sententia affirmat actum illum, qui Deum & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt, cognosceret, fore Dei comprehensionem, ac proinde ejusmodi actum creaturæ communicari non posse: ita D. Bonav. in 3. d. 14. ar. 2. q. 3. Capreol. ibid. q. 2. ar. 3. & in 4. d. 49. qu. ult. ar. 3. Ferrar. 3. contra Gen. c. 56. Cajet. 3. p. quæst. 10. ar. 2. Scotus in 4. d. 49. qu. 3. art. 3. Molina 1. p. qu. 12. art. 7. & 8. Suarez 1.2. de Deo uno c. 26. & 3. p. tom. 1. d. 26. f. 3. Valquez 1. p. d. 53. c. 4. Arrubal 1. p. d. 27. num. 8. Hurtad. hic d. 10. f. 3. n. 34. Monæus d. 2. c. 9. ex eo capite id affirmat repugnare quod visio illa in Deo non possit videre seipsum: quod etiam docet Hurt. citatus, & ex recentioribus non pauci.

Secunda sententia è contrâ asserit, etiam si homo aliquis, vel Angelus Deum videret, & omnia quæ in eo formaliter & eminenter sunt ex vi hujus visionis cognosceret, Deum nihilominus non comprehenderet: ita Magister in 3. d. 14. §. Quibus respondentes. omnia ad Alensis 3. p. q. 13. n. 7. Greg. in 1. d. 44. qu. 22. Durand. in

I.
Certum est
Deum ab
intellectu
creato com-
prehendi
non posse.

II.
Prima sen-
tentia affi-
rit actum,
quo quis
Deum, &
omnia in
eo cognos-
ceret, fore
comprehen-
sionem.

III.
Secunda
sententia
negat
actum, qui
Deum, &
omnia ad
eo cognos-
cet.

secret, fore
comprehensio-
nem.

In 3. d. 14. q. 2. n. 4. & in 4. d. 49. q. 3. n. 13. Ruiz d. 6. de Scientia l. 3. Erice l. p. d. 4. c. 4. Arria. hic d. 6. sect. 9. subf. 2. Oviedo hic cont. 6. p. 5. n. 7. estque satis communis hodie opinio.

IV.
Ad videndum infinitum in Deo non requiritur visio infinita.

Ue paulatim hac in re procedamus: Dico primò, ad videnda infinita in Deo, etiam specie diversa non requiritur visio infinita. Ita S. Thomas 3. p. q. 10. ar. 3. ad 2. Erice d. 36. n. 58. & 71. Tan. l. p. d. 1. q. 5. n. 109. & 110. Moncaus d. 2. c. 4. & 6. Hurt. hic d. 10. l. 3. n. 34. Arriaga d. 6. de Anima l. 9. n. 137. estque communissima opinio. Hanc conclusionem contra eos statuo, qui ideo cognitionem omnium in Deo repugnare asserunt quia foret infinita.

V.
Visio Dei non est infinita, ergo nec infinitum in eo creaturatum.

Probatur primò, ad videndum Deum objectum simpliciter infinitum non requiritur vel lumen vel visio infinita, ergo nec ad videndum in ipso infinita. Probatur consequentia, non est tantus excessus perfectionis quam infinita objecta creata superaddunt Deo quam inter Deum & albedinem, sed hic excessus non arguit virtutem infinitam in visione Dei, ergo nec alius.

VI.
Si esset alius Deus visio utrumque repræsentans non esset infinita.

Probatur secundo, Fingamus esse alium Deum Deo in perfectione æqualem, si daretur una visio ad utrumque terminata non esset infinita, nec enim superadderet secunda nisi adhuc tantam perfectionem ei quæ inest cognitioni, quam de facto habent Beati de Deo, ergo licet cognoscantur infinita in Deo eadem visione, non sequitur visionem fore infinitam, cum infinitæ creaturæ non habeant tantum perfectionis quantum habet Deus. Quod argumentum urget de una visione, quæ repræsentaret solum Patrem, & de alia, quæ Patrem simul & Filium: quod enim Filius in hac visione superaddit, Patri est perfectius omnibus creaturis.

VII.
Possunt infinita videri extra Deum, ergo & in Deo.

Probatur tertio, Nam ut docet Suarez 3. p. tom. 1. d. 27. sect. 4. & Vasqu. l. p. d. 49. c. 2. & d. 53. c. 4. n. 17. non repugnat ut Deus non infinita solum, sed omnia etiam possibilia sanctis extra Deum revelet, ita ut creaturas videant concomitanter tantum, & visione disparatâ, ergo & in Deo hæc omnia videre poterunt. Patet consequentia, si enim tota perfectio in utroque objecto videri potest visione finita, ergo objectum illud non refundit infinitatem in visionem.

VIII.
Connexio inter Deum & creaturas nihil addit iis perfectionis.

Dices, non videri connexionem inter Deum & creaturas. Contrâ primò, hæc connexio ex parte objecti nihil aliud est quam Deus & creaturæ, si ergo hoc complexum videatur, videtur connexio, quantum est ex parte objecti. Contrâ secundo, si Deus & creaturæ videri possint visione finita, imò & duo Dij in casu illo fictitio, aut Pater & Filius, ut dictum est n. 6. quidni & hæc connexio videri etiam poterit visione finita, nec enim tantam perfectionem addit supra Deum & creaturas, ut ob eam solam dici debeat visio infinita.

IX.
Non magis sequitur visionem infinitarum specierum fore infinitam, quam infinitarum individuum.

Probatur quarto, nullus penè negat posse infinita numero tantum distincta, videri visione finita, ergo & poterunt videri infinitæ species. Probo consequentiam, eadem enim calculatio fieri posset de individuis, præsertim si in iis detur inæqualitas individualis, ut in communi sententiâ conceditur: unde sic argumentor, ad videndum unum hominē in Deo requiritur unus gradus visionis, ergo ad videndum duos plus requiritur, ergo ad infinitos homines in Deo videndos requiritur visio infinitē intensa. Quod si dicatur visionem illam infinitorū individuum crescere solum secundum minores & minores partes in infinitum, sicque non esse simpliciter infinitam, cum non crescat secundum partes æquales, seu arithmetice, ut ajunt, sed tantum geometricè, quidni idem dici posset de infinitis speciebus? præsertim cum non videantur implicare

plures, & consequenter infinitæ ejusdem perfectionis. Addo cum P. Suarez citato, non esse necessarium ut in visione repræsentante infinitas species in Verbo sit hoc nomine ulla omnino intentio gradualis, cur enim implicet visio indivisibilis quæ hoc præter? sicut extra Deum eadem cognitione indivisibili cognosci potest albedo & nigredo, & objecta quæque diversissima.

Dico secundo: ad videnda omnia possibilia in Deo non requiritur visio infinita. Ita auctores concl. præcedente citati. Probatur iisdem rationibus quibus priorem conclusionem probavimus: si enim infinita in Deo visa non arguant visionem infinitā, certe nec omnia, majus enim est videre Deū quam reliqua omnia, cum creaturæ nihil addant Deo perfectionis, nec perfectius intensivè sit objectū Deus & creatura, quam Deus solus. Deinde sicut connexio illa quæ connititur inter omnipotentiam Dei & effectus infinitos non arguit visionem infinitam, ergo nec cognitio connexionis cum omnibus,

X.
Visio repræsentans omnia possibilia in Deo non foret infinita.

SECTIO III.

Præcipua conclusiones circa comprehensionem.

Dico tertio: Etiam si quis Deum & omnia possibilia in Deo videret, adhuc Deum non comprehenderet. Hanc conclusionem existimo à nemine negari posse. Probatur, qui Deum & omnia in eo possibilia videret, non cognosceret Deum quantum cognoscibilis est, ergo Deum non comprehenderet. Consequentia est clara, antecedens probatur: posset adhuc unum attributum Dei, nempe scientiā, perfectius cognosci, ergo per actū illum non cognosceretur Deus quantum cognoscibilis est. Antecedens, in quo est difficultas, probatur, potest Deus, seu attributum scientiæ cognosci adhuc in ordine ad impossibilia, quæ non minus clarè & perfectè novit Deus, quam possibilia, ergo per solam cognoscibilitatem Dei in ordine ad possibilia non exhauritur tota ejus cognoscibilitas, & consequenter per hujusmodi actum non comprehenderetur.

Dico quarto: Et si quis omnia videret quæ in Deo sunt formaliter & eminenter, non eum comprehenderet. Ita auctores supra sect. 2. in secundâ sententiâ relati. Imò S. Fulgentius lib. ad Ferrandum in resp. ad 3. quæstionem de facto hoc animæ Christi tribuit, Sanctissima, inquit, Christi anima nihil cognosceret, minus habuit scientiā quam ipse Deus: & S. Ilidorus non eum in c. 40. Exodi de Christi animâ sic scribit, sola enim sibi integrè nota est Trinitas, & humanitati assumpta.

Ad hujus conclusionis probationem notandum, comprehensionem variè sumi; primò, ut dixi sect. 1. num. 1. pro adeptione, quo sensu loquitur Apostolus 1. ad Corinth. 9. v. 24. sic currite ut comprehendatis. Secundo pro contentione unius rei intra superficiem concavam alterius, quæ comprehensio quid competit rebus materialibus. Tertio demum strictè & perfectè dicitur aliquid comprehendere, quando ut ait S. Augustin. l. 12. de civitate cap. 18. scientia cognitione finitur.

Ex quibus verbis S. August. colligimus ad comprehensionē perfectam necessarium esse ut per cognitionem intentionaliter exæquetur, & exhauriatur objectum, ejusque cognoscibilitati satisfiat, seu, ut communis habet definitio comprehensionis, cognoscatur quantum cognoscibile est, non extensivè tantū sed intensivè. Duplex proinde est comprehensio extensiva, quæ ita cognoscitur objectū, ut nihil lateat cognoscentē, quod semper ad comprehensionē requiritur: & intensiva, per quam eā perfectione cognoscitur.

I.
Qui Deum, & in eo possibilia cognosceret, non eum comprehenderet.

II.
Qui Deum, & in eo possibilia omnia, & impossibilia nihil cognosceret, tamen comprehensionem non haberet.

III.
Tunc alius quid comprehenditur quando scientis cognitione finitur.

IV.
Comprehensio extensiva, & intensiva.

cognoscitur, & tam altè penetratur objectum, atq; cognosci & penetrari petit; quæ duo ubi conspirant, est perfecta comprehensio.

V.

Res create non in physicam tantum sui multiplicationem propendunt, sed intentionalem

Quod ut melius intelligatur, notandum, res creatas ex natura sua propendere non solum ut se Physicè per realem generationem alterius sibi similis communiter multiplicent, sed etiam intentionaliter, sicque res omnes habent activitatem, quæ vel per se, vel per speciem ad cognitionem sui movent, ac determinant.

Non tamen præcisè spectandum quam cognitionem possit objectum terminare, cum res quæque minimè cognosci à Deo, & supercomprehendi possint, sed quam cognitionem per se loquendo petat. Sicut autem productio substantiæ non est tam perfecta in esse entis sicut effectus, sed solum est illi proportionata in esse actionis, ita & comprehensio substantiæ perfectæ ut quatuor debet esse perfecta ut quatuor in ratione cognitionis, non in ratione entis. Quando ergo eo modo cognoscitur objectum, quo petit cognosci non *extensivè* solum, sed *intensivè*, tum verè comprehenditur, & commensuratur ei cognitio, hoc autem si desit non cognoscitur adæquate, nec satiatur ejus appetitus, seu cognoscibilitas, nec cognoscitur quantum cognoscibile est, sicut omnes fatentur ob hanc causam, licet omnia in objecto aliquo cognoscerentur probabiliter, non comprehensum iri objectum.

VII.

Ratio cur Deus nequeat à creaturâ comprehendi.

Deus à solo Deo amari potest, quantum amabilis est.

Hinc manifestè constat cur nullus intellectus creatus possit comprehendere Deum, nec divinitus: esto enim *extensivè* cognoscere possit quicquid in Deo formaliter est & eminenter, cum tamen nulla cognitio creata possit per perfectionem suam intrinsecam exquirere intensivè cognoscibilitatem Dei, sed petat adhuc perfectiorem & perfectiorem cognitionem in infinitum, tanquam sibi parcm in ratione cognitionis, consequenter non potest Deus ab ullâ cognitione creatâ cognosci intensivè quantum cognoscibilis est, sed tantum à div. nâ, quæ sola in ratione cognitionis tam perfecta est, ac Deus in ratione entis, & objecti, estque ei adæquata. Quæ etiam de causâ non potest secundum S. Thomam amari Deus, quantum est amabilis, ab alio quam ab ipso met Deo. Quam doctrinam ex S. Aug. tradit S. Fulgentius ad Ferrandum his verbis: *Quia anima Christi non novit Deitatem, ita ut Deitas sit, Deitatem non comprehendit.*

VIII.

S. Thomas ait ad comprehensionem non sufficere ut nihil lateat videntem.

Eadem est mens S. Thomæ variis locis, præcipuè verò q. 8. de veritate ar. 2. corp. & ad 2. ubi comprehensionis naturam ex proposito tractans ait: *eam non sufficere ut nihil lateat videntem, sed ulterius requiri ut modus cognitionis sit modus objecti*: id est ut non solum videatur in actu signato modus quo objectum petit cognosci, sed in actu exercitio ita cognoscatur, ut est cognoscibile: & exemplum affert actus opinionis, per quem ait esto represententur omnia, quæ sunt in propositione demonstrabili, & modus etiam quo cognosci petit, nempe demonstrabilitas, non tamen comprehenditur propositio illa, quia modus cognitionis non est modus objecti, nempe demonstratio.

IX.

Declaratur ulterius mens D. Thomæ circa comprehensionem

Idem habet l. 3. contra Gent. c. 55. & l. 1. p. q. 14. ar. 3. & q. 12. ar. 7. in corp. & ad 2. ubi, inquit, *licet omnia quæ in objecto sunt cognoscantur, si tamen non tam perfecte cognoscantur atq; objectum petit, non comprehenditur objectum illud*: & hoc sensu explicat ille S. August. ad Paulinū ubi dicit tunc aliquid comprehenditur cum fines ejus circumscribuntur, quod ait S. Tho. intelligendum esse *quando modus cognitionis est modus objecti*, alioqui per cognitionem non finitur; non *extensivè*, hoc enim modo cognitio probabilis, licet omnia cognoscat, non tamè comprehendit se.

cundum S. Tho. sed *intensivè*, ut supra ostensum est.

Hinc ergo probatur conclusio ratione primò per actum creatum quo cognoscerentur omnia, quæ formaliter & eminenter sunt in Deo, non cognoscitur Deus quantum cognoscibilis est, nec cognoscibilitas ejus finiretur, ut ait S. August. ergo non comprehenderetur, consequentia constat ex definitione comprehensionis, quæ est *ut aliquid cognoscatur quantum cognoscibile est*. Antecedens probatur, esto enim *extensivè* tunc cognosceretur Deus quantum cognoscibilis est, non tamen *intensivè*, cognitio enim, quam petit Deus tanquam sibi proportionatam, est ipsa cognitio divina: sicut enim in ratione entis Deus est res omnium perfectissima, ita petit cognitionem in ratione cognitionis omnium perfectissimam, tanquam sibi proportionatam.

Secundò probatur: possunt alia Dei attributa communicare creaturæ ut æternitas, angelus enim creari potuit ab æterno, & in æternum durare, ergo *extensivè* in hac ratione esse potest æqualis Deo, cum tamen non minus de Deo dicatur *qui solus habet immortalitatem*, quam quod sit incomprehensibilis: *Intensivè* tamen duratio creaturæ non est in perfectione æqualis durationi Dei, cum nec sit infinita simpliciter, nec necessaria, hoc enim repugnat creaturæ. Quidni ergo & cognoscere omnia in Deo communicari poterit creaturæ, & habere etiam cognitionem *extensivè* æqualem cognitioni Dei?

Probatur tertio: potest dari visio in uno angelo vel homine quæ representet Deum & infinita in ipso, omnes v. g. angelos possibiles, & alia in eodem vel alio, quæ representet Deum & in eo omnia animalia possibilia, una quæ res omnes materiales, alia, quæ spirituales, una, quæ Deum & res naturales, alia, quæ ipsum & res omnes spirituales: nulla enim harum visionum esset Dei comprehensio, ergo talem non repugnat Deum & omnia in ipso cognosci posse *extensivè* à pluribus. Si tamen stare velint adversarii exemplo comprehensionis materialis, quod tantopere urgent illa erit vera *extensivè* comprehensio, cum non minus aqua in stagno aliquo contineri possit perfectè in variis parvis fossis, quam in stagno. Hoc autem si semel habeamus, certè gratis diceretur non posse dari unam visionem quæ omnia in Deo representet, ex eo enim quod contineret in se perfectionem duarum vel plurium visionum finitarum, non sequitur vel illam fore infinitam, vel intensivè æqualem Deo: de *extensivè* autem perfectione cognitionis nil refert, cum duæ vel decem saltem visiones esse possint *extensivè* æquales Dei cognoscibilitati, ergo conceptus comprehensionis non consistit in adæquatione *extensivè*, sed *intensivè*.

Confir. potest sigillatim unus vel plures homines habere hujusmodi cognitiones, seu successivè, ergo & simul, quid enim vetat dum Petrus habet visionem Dei, & omnium rerum supernaturalium in ipso, quin possit Paulus, vel idem etiam Petrus habere aliam, quæ videat Deum, & in eo omnia naturalia?

Quartò probatur: ponamus cum probabili sententiâ, quam tenent plerique ex adversariis, Deum non dicere relationem transcendentalem ad creaturas, & has omnes implicare præter unum Angelum ex. gr. In hoc casu Deus non minus esset incomprehensibilis, quam modò, sicut in illâ sententiâ non esset minus omnipotens, nec enim unam attributum magis pendet à creaturis, quam aliud, & tamen tunc videri possent omnia, quæ sunt in Deo formaliter & eminenter, cognosci quæ Deus quantum cognoscibilis est *extensivè*, ergo in alio situs est conceptus comprehensionis, quam in cognitione

X.

Ratione ostenditur hanc cognitionem non esse Dei comprehensionem.

XI.

Creatura in duratione extensivè esse potest æqualis Deo, ergo & habere cognitionem extensivè æqualem Deo.

XII.

Possunt dari duæ, vel tres cognitiones quæ habent cognoscibilitatem extensivè æqualem Deo, ergo & una.

XIII.

Successivè possunt dari plures hujusmodi cognitiones extensivæ, ergo & simul.

XIV.

Implicatio omnibus creaturis præter unam possunt omnia in Deo videri ergo & magis.

ne extensiva omnium, quæ sunt in Deo.

SECTIO IV.

Objectiones contra naturam comprehensionis
hoc modo explicatam.

I. Obijciunt 1. *Arnoldum de villa nova* damnatum fuisse ab Inquisitione Tarraconensi, ob hanc propositionem, *quam cum anima Christi unita fuit divinitati ipsa servit omnia quæ divinitas.* Resp. I. hanc censuram à nullo Concilio, vel Romano Pontifice confirmatam esse, ut notatur in decreto illorum Inquisitorum. II. Secundo, dico damnatum esse quod hoc ex erroneo principio dixerit, nam alioqui, ait, non potuisset constituere unam personam cum humanitate.

II. Obijciunt 2. ex S. August. dicente æquæ comprehendendi aquam in vase, siue illud aurum sit, siue lapideum, aut ferreum, ergo ad comprehensionem parum refert, quale sit id quod alterum continet, modo totum continet. Resp. in comprehensione materiali perfectione materiam parum conferre ad perfectiorem continentiam, imò frequenter metallum imperfectius perfectius aliquid continet. At verò in cognitione aliter res se habet, perfectior enim cognitio, sicut denominat potentiam perfectius cognoscens, ita & objectum perfectius cognitum, licetque diversitas perfectionis in cognitione facere potest ad comprehensionem, ut omnes fatentur de actu cognitionis tantum probabilis, qui licet *extensivè* complectatur objectum, non tamen illud comprehendit. Et idem juxta communem sententiam est de scientia nostra demonstrativa, cum ad comprehensionem requiratur cognitio intuitiva, seu visio objecti primarij.

III. Cum ergo duplices sint fines cujusvis rei, *extensivi* & *intensivi*, & objectum ut comprehendatur cognosci debeat quantum cognoscibile est, consequenter cognosci etiam debet cognitio adæquata *intensivè*, alioqui omnes ejus fines non circumcribuntur, ita ut *modus cognitionis sit modus objecti*, quod tamen requirunt S. Thom. & S. Aug. ad comprehensionem, ut vidimus sect. præced.

IV. Obijciunt 3. repugnat creaturæ posse omnia producere, utpote quod est proprium omnipotentiae & attributum Dei, ergo & eidem repugnat omnia cognoscere. Contrà, unus Angelus non potest producere alium, & tamen potest eum cognoscere. Latius ergo pater cognoscere quam producere, cum & angelus & homo cognoscat Deum. Resp. itaque omnipotentiam, cum dicat vim producendi res independentem à concursu alterius, & non extrinsecè tantum eas attingat, sicut cognitio, sed intrinsecè de iis esse reale, non metaphoricum solum & intentionale. Respondetur, inquam, arguere vim infinitam simpliciter, sicut etiam arguit eas cognoscere cum omnimoda independentia ab omni alio, non tamen cognoscere cognitione participata, ut in simili etiam diximus supra de æternitate.

V. Deinde dico, vim producendi ferre omnia, & omnipotentiam participatam posse obedientialiter communicari creaturæ juxta sententiam admittentem Potentiam obedientialem, ut ostendit d. 27. Phys. sec. 4. ergo saltem quæ latè patere potest vis cognoscendi omnia in creatura. Quod admittit P. Hurt. hic d. 10. l. 3. n. 26. ubi dicit, posse dari visionem, quæ Deum & omnia in eo repræsentet præter seipsum. Qui tamen ob hoc solum affirmant Deum comprehendendi non posse, non magis faciunt eum incomprehensibilem, quam angelum.

VI. Obijciunt 4. ergo solus Deus rem quamvis minimam comprehendit, cum ab eo solo sit perfectissime cognoscibilis. Nego consequentiam, nec enim spectari debet quo modo possit objectum cognosci, sed quo cognosci perat: cum ergo res creata finitum tantum habeat cognoscibilitatem, non possunt, ut sibi proportionatam exigere cognitionem simpliciter infinitam, ut comprehendantur. Res ergo create per cognitionem sibi in esse cognitionis æqualem comprehenduntur, per cognitionem iis superiorem supercomprehenduntur.

Et hinc solvitur quod obijciunt nonnulli, angelum scilicet & materiam primam petere cognosci à Deo, cum ab eo petant produci. Resp. enim petere quidem hoc titulo à Deo cognosci, sed mediare solum, quod scilicet petant ab eo produci: nos autem loquimur de exigentia immediata, & sub conceptu cognoscibilitatis præcisè. Deinde non petunt cognitionem divinam ut infinitam formaliter, sed quantum in illa continetur eminenter perfectio finita iplis proportionata: & licet cognitio Dei tendens in has & alias creaturas sit infinita, hanc tamen infinitatem habet materialiter tantum & identicè, & ex parte subiecti, quia scilicet identificatur hæc scientia cum Deo, non ex parte objecti: unde si Deus esset finitus, aut angelus haberet potentiam creandi, utriusvis cognitio esset huic exigentiæ adæquata.

Eodem modo respondetur ad id quod assertur de gratia, quæ ut amari, ita cognosci petit à Deo, cum tamen amabilitatem & cognoscibilitatem non habeat infinitam, adæquatur scientiæ & amore limitatis. Licet etiam, cum constituat amicum, petat redamari à Deo, illum tamen amorem solum petit secundum perfectionem illam amoris, quæ ipsius amabilitati est proportionata, infinitatem verò in illo amore concomitante solum & materialiter: si enim Deus amare posset amore solum finito, posset amabilitatem gratiæ exæquare, ut de quavis creatura dicere debent omnes, quæ & cognosci & amari petit à Deo.

Mens S. Thomæ in hoc puncto ita dubia nonnullis visa est, ut Soto asserat multos ex discipulis S. Thomæ ipsum putasse hæc in parte sibi fuisse contrarium. Hoc certum est ipsum quæties ex proposito agit de natura comprehensionis explicare eam semper in ordine ad perfectionem intentionalem, ut constat in exemplo ab eo toties allato *opinionis & scientiæ*. Quando verò in 1. & 3. parte dicit Beatos & animam Christi non videre omnia in Verbo, quia sic Deum comprehenderent, probabiliter explicari potest tantum loqui de comprehensione extensiva, & illam de facto negare Beatis, & animæ Christi, docereque de potentia ordinaria fieri non posse, ut Deus & omnia in eo cognoscantur: quid verò de potentia absoluta fieri possit, non disputat.

Omnis ergo creatura rationalis, quæ naturaliter habere in se potest speciem alicujus rei aptam elicere cognitionem illi usquequaque adæquatam, potest rem illam naturaliter comprehendere: quæ verò supernaturaliter tantum habere potest ejusmodi speciem, poterit eam comprehendere tantum supernaturaliter. Ac proinde quavis creatura rationalis, & rerum sibi inferiorum comprehensionem habere potest; quævis enim natura rationalis creata elicere potest cognitionem æquæ imperfectam, ac petit natura interior non tamen hæc æquæ perfectam ac superior. Rerum verò superiorum habere solum potest comprehensionem supernaturaliter. Res quippe, ut quo perfectiores in se, eo perfectiores habent potentias cognoscitivas, ita & perfectiores cognoscibilitates. Dei verò cognoscibilitatem nullus intellectus, præter divinum, adæquare potest, ut dixi, & consequenter nec Deum comprehendere.

VII.

Res create petunt solum mediare cognosci à Deo.

Creatura non exigit hanc Dei cognitionem ut infinitam.

VIII.

Gratia nec cognoscibilitatem, nec amabilitatem habet infinitam.

IX.

Multis putat mentem S. Thomæ circa comprehensionem fuisse dubiam.

X.

Quamvis res possint alias comprehendere naturaliter, quæ sunt supernaturalia.